

Верховний
Суд

Актуальна практика Верховного Суду у справах про неплатоспроможність фізичних осіб

Олександр Банасько

Суддя судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Зміст

1. Загальні положення (авансування винагороди арбітражному керуючому, підстави відкриття, дія мораторію).
2. Процедура реструктуризації та процедура погашення боргів.
3. Підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність.
4. Застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ.
5. Процесуальні питання.

1. Загальні положення (авансування винагороди арбітражному керуючому, підстави відкриття, дія мораторію).

Цей Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом **з метою задоволення вимог кредиторів**, а також **відновлення платоспроможності фізичної особи**.

(преамбула КУзПБ)

Судова практика банкрутства фізичних осіб

Проектом пропонується врегулювати відносини щодо відновлення платоспроможності фізичних осіб, які опинилися в скрутній фінансовій ситуації та **потребують допомоги з боку Держави.**

Система врегулювання проблем заборгованості громадян – фізичних осіб, не зайнятих у підприємстві, в усьому світі спрямована на забезпечення надання допомоги **чесним, але невдалим боржникам шляхом передусім реструктуризації їх боргів**, а в разі неможливості у майбутньому погасити борги, **заслужити їх списання.**

Від відновлення платоспроможності боржника **виграє не тільки ця особа, а й держава**, оскільки фізична особа, звільняючись від боргів, повертається до активної легальної праці, покращуються сімейні відносини, людина зберігає здоров'я, а відтак, трудовий потенціал, загалом повертається до активної соціальної діяльності. **Держава таким чином повертає** ще одну економічну одиницю до активного способу життя і, нарешті, **платника податків.**

За загальним уявленням від розв'язання проблем фізичних осіб – позичальників шляхом поступок **можуть постраждати кредитні установи**, насправді, як свідчить практика застосування таких юридичних процедур у розвин **цілому вони виграють за рахунок очищення їх балансів від «мертвих» боргів та збереження їх клієнтів серед активних учасників споживчого кредитування** утих країнах, банки хоча і можуть щось втрачати у разі їх погодження на списання частини боргу, однак, а за таким токсичним кредитом отримують більше, ніж отримали би через стягнення у виконавчому провадженні, такі можливості надає застосування інституту розстрочення, яке передбачається в плані відновлення платоспроможності боржника.

Пояснювальна записка до проекту Кодексу України з процедур банкрутства ([Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518)

Судова практика банкрутства фізичних осіб

Закон України від 20 березня 2023 року № 2971-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України»

Судова практика банкрутства фізичних осіб

Кількість справ щодо неплатоспроможності фізичних осіб, які розглянуті судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС

	Всього	ФО	Справи
2021	26	3	№ 910/6639/20 № 903/806/20 № 5023/5722/11
2022	10	3	№ 916/1456/21 № 921/39/21 № 921/542/20
2023	7	1	№ 902/221/22

Щодо авансування винагороди арбітражному керуючому

Постанова КГС у складі ВС від 23.11.2020 у справі № 922/1734/20
Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Зважаючи на юридичну природу винагороди арбітражного керуючого, звільнення від її сплати не вплине на баланс інтересів держави та заявника у справі, оскільки є лише платою суб'єкту незалежної професійної діяльності за виконання ним своїх обов'язків. Водночас звільнення заявника від авансування такої винагороди на етапі подання заяви позначиться на балансі інтересів боржника та арбітражного керуючого, позбавивши останнього права на своєчасне отримання винагороди в останній день кожного календарного місяця виконання ним повноважень (абзац п'ятий статті 3 КУзПБ). **Жодних положень, умов та підстав, за яких суд може відстрочити, розстрочити або звільнити заявника від здійснення авансування винагороди арбітражному керуючому чинним законодавством України не передбачено.**

Щодо авансування винагороди арбітражному керуючому

Постанова КГС у складі ВС від 19.11.2020 у справі № 910/726/20
Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Колегія суддів касаційного суду погоджується з правильністю таких висновків апеляційного суду з огляду на те, що законодавцем обрано спосіб врегулювання неплатоспроможності фізичної особи виключно за заявою боржника. При цьому, Законом України "Про судовий збір" не передбачено сплати судового збору за подання заяви фізичною особою про порушення справи про банкрутство. **Зазначене обґрунтовує виконання державою свого позитивного обов'язку забезпечення доступу неплатоспроможних фізичних осіб до правосуддя у справах про банкрутство у спосіб не встановлення для таких фізичних осіб ставок судового збору за звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.** Разом з тим, законодавцем не передбачено жодних альтернативних можливостей авансуванню на депозитний рахунок суду оплати послуг керуючого реструктуризацією за три місяці виконання ним повноважень, що є гарантією з боку держави оплати праці цією особою на час формування реєстру вимог кредиторів у справі про банкрутство та відповідає гарантіям на оплату праці відповідно до частин другої, шостої статті 43 Конституції України.

Зазначене не позбавляє можливості боржника (фізичної особи) укласти угоду з арбітражним керуючим, який погодиться на умовах відстрочення оплати до реалізації майна боржника виконувати повноваження керуючого реструктуризацією у справі про банкрутство цієї особи та відповідного звернення обох осіб (боржника та арбітражного керуючого) до суду про призначення його керуючим реструктуризацією у справу про банкрутство фізичної особи, яке подається разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство. Місцевий суд може розглянути подані документи, як альтернативу мирного врегулювання правовідносин з оплати винагороди арбітражному керуючому, та прийняти відповідне рішення про можливість задоволення заяви боржника, дослідивши всю сукупність наданих ним доказів на обґрунтування неплатоспроможності фізичної особи.

Щодо підстав відкриття провадження у справі

Постанова КГС у складі ВС від 29.07.2021 у справі № 909/1028/20
Статті 115, 116, 119 Кодексу України з процедур банкрутства

Тлумачення частини другої статті 115 КУзПБ із застосуванням філологічного та логічного способів інтерпретації приводить до таких висновків:

- з огляду на вжиття законодавцем словосполучення "інші обставини" **перелік підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи не є вичерпним;**
- для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної **особи достатньо навіть однієї або більше однієї підстави у будь-яких комбінаціях** наведених у частині другій статті 115 КУзПБ, оскільки законодавцем імперативно не визначено обов'язковим існування сукупності всіх чотирьох підстав, як умови для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи;
- наявність у боржника майна не виключає можливості існування в нього прострочених зобов'язань перед його кредиторами, як однієї із підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

За ступенем визначеності частина четверта статті 119 КУзПБ є абсолютновизначеною нормою, що свідчить про встановлення законодавцем вичерпного переліку підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність, який розширювальному тлумаченню не підлягає.

Наявність у боржника активів та відкритих щодо нього виконавчих проваджень не належить до вичерпного переліку підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 10.09.2020 у справі № 902/227/20
Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Пунктом 1 частини другої статті 115 КУзПБ встановлено, що боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати. **Перелік підстав, визначених частиною другою статті 115 КУзПБ для порушення провадження у справі про банкрутство фізичної особи, не є вичерпним**, оскільки пунктом 4 частини другої зазначеної статті передбачено можливість "існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)".

Метою законодавця при введенні процедури банкрутства фізичних осіб було створення правового механізму, який дозволить фізичній особі – боржнику реструктурувати свої боргові зобов'язання та перевести їх з іноземної валюти у національну валюту України, для унеможливлення негайної реалізації житла фізичних осіб, переданого в іпотеку банкам за валютними кредитами. Отже, **така процедура є спеціальною та має застосовуватися переважно щодо інших процедур звернення стягнення на іпотечне майно у випадку ініціювання боржником провадження у справі про банкрутство.**

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20
Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, мають припинитися негайно і на будь-якій стадії такого процесу з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 5009/4799/12
Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

Водночас, АТ "Ощадбанк" у зв'язку із здійсненням процедури погашення боргів фізичної особи ОСОБА_1 був обмежений у можливостях вільно обирати способи та процедуру звернення стягнення на передане у заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення своїх вимог - лише у порядку, передбаченому КУзПБ, оскільки відповідно до частини четвертої статті 121 КУзПБ задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15
Стаття 41 Кодексу України з процедур банкрутства

Відповідно до частини восьмої статті 41 КУзПБ дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство. Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.** У частині шостій статті 41 КУзПБ закріплено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.**

З метою **дотримання принципу судового контролю** у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, **які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.**

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, **задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство,** постановленою господарським судом за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

2. Процедура реструктуризації та процедура погашення боргів.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Щодо особливостей правового регулювання інституту неплатоспроможності фізичних осіб

У судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи скористатися правом на реабілітацію заслуговує лише чесний і сумлінний боржник, тому до боржника – фізичної особи за приписами Книги четвертої КУзПБ установлено спеціальні вимоги до його добросовісності, інше б суперечило засадам цивільного законодавства, зокрема таким, як добросовісність у здійсненні відповідного права та недопустимість зловживання правом (пункт 6 частини першої статті 3, частина третя статті 13 ЦК України).

За змістом приписів статей 116, 119, 123, 125, 126, 128 КУзПБ щодо вимог до боржника та процесуальних наслідків їх невиконання, законодавець означив **принцип добросовісної поведінки боржника – фізичної особи**, за яким право на звільнення від боргів та відновлення платоспроможності у судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи набуває лише добросовісний боржник, який не за своїм неправомірним умислом потрапив у стан неплатоспроможності, сумлінно виконує обов'язки боржника та не приховує обставин, що можуть вплинути на розгляд справи чи задоволення кредиторських вимог, при цьому демонструє дієве прагнення до компромісу з кредиторами щодо умов реструктуризації боргів та в межах об'єктивних можливостей вживає заходів до задоволення їх вимог.

Щодо ролі арбітражного керуючого у справі про неплатоспроможність фізичної особи

У судовій процедурі реструктуризації боргів боржника **роль арбітражного керуючого є ключовою**, адже за частиною першою статті 126 КУзПБ саме йому належить подати суду на затвердження план реструктуризації боргів боржника. Тож **керуючий реструктуризацією зобов'язаний забезпечити розроблення такого плану** відповідно до вимог статті 124 КУзПБ з урахуванням економічно обґрунтованих пропозицій сторін, подати його в установлені строки на схвалення зборам кредиторів та для затвердження – суду.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність у межах судової процедури реструктуризації боргів боржника

Системне тлумачення положень статей 90, 123, 126, 128, 129 КУзПБ у взаємозв'язку зі статтями 2, 113 КУзПБ приводить до висновку, **що закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи** під час судової процедури реструктуризації боргів боржника можливе:

- **зі спеціальних підстав**, визначених частиною сьомою статті 123 КУзПБ, частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ;
- **із загальних підстав**, визначених пунктами 1 - 8 частини першої статті 90 КУзПБ (тією мірою, якою ці підстави можуть стосуватися боржника - фізичної особи);
- **в інших випадках, передбачених законом** (пункт 9 частини першої статті 90 КУзПБ), зокрема визначених пунктами 1 - 7 частини першої статті 231 ГПК України в тих межах, що стосуються судової процедури неплатоспроможності фізичної особи.

Ураховуючи, що основним призначенням частини сьомої статті 123 КУзПБ є припинення реабілітації очевидно недобросовісного боржника та можливість її застосування з власної ініціативи суду, господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за цією нормою, тому з **власної ініціативи**, зокрема розглядаючи інформацію керуючого реструктуризацією про результати перевірки майнового стану боржника або вирішуючи питання про перехід до судової процедури погашення боргів, **зобов'язаний перевірити такі обставини та надати їм юридичну оцінку, про що зазначити у відповідному судовому рішенні**.

Виокремивши певний перелік підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у частині сьомій статті 123 КУзПБ, законодавець у абзаці п'ятому цієї норми акцентує на спеціальних наслідках її реалізації – **неможливості протягом року повторно скористатися судовою процедурою неплатоспроможності для очевидно недобросовісного боржника**. Тому, перелік підстав для закриття провадження у справі за частиною сьомою статті 123 КУзПБ слід тлумачити **як вичерпний лише в аспекті застосування передбачених цією ж нормою обмежувальних наслідків такого закриття**.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Саме по собі клопотання зборів кредиторів про закриття провадження/перехід до наступної судової процедури, **за відсутності передбачених спеціальним законом підстав і обставин, не може бути достатньою та безумовною підставою для задоволення господарським судом такого клопотання.**

Порівняльний аналіз положень частини одинадцятої статті 126 КУзПБ з іншими нормами, що регламентують закриття провадження на стадії реструктуризації боргів засвідчує те, що хоча ці норми частково кореспондуються між собою, проте не є тотожними за ступенем імперативності, колом ініціаторів та передумовами їх застосування. Такі відмінності дають підстави для висновку, що **неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника протягом трьох місяців з дня введення процедури реструктуризації боргів може бути самостійною підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи відповідно до частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.**

Сам по собі факт недосягнення мети судової процедури реструктуризації боргів **не є обов'язковою підставою для припинення реабілітації боржника у справі про відновлення платоспроможності фізичної особи**, адже за змістом частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у такому випадку закриття провадження у справі є лише одним з варіантів вирішення господарським судом питання щодо подальшого руху справи.

Добросовісність боржника – фізичної особи є визначальним критерієм для оцінки обставин і підстав, з якими КУзПБ пов'язує можливість альтернативного вирішення господарським судом питання щодо подальшого руху справи, зокрема закриття провадження про неплатоспроможність фізичної особи. Тому **обставини, що свідчать про недобросовісну поведінку боржника**, у сукупності з іншими обставинами справи **підлягають врахуванню господарським судом при ухваленні рішення про закриття провадження у справі замість переходу до процедури погашення боргів боржника.**

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20

Логічне та філологічне тлумачення частини одинадцятої статті 126 КУЗПБ у взаємозв'язку з пунктом 2 частини четвертої статті 122 КУЗПБ приводить до висновку, що за їх приписами на господарський суд покладено обов'язок розглянути та вирішити питання щодо подальшого руху справи після спливу тримісячного строку з дня введення процедури розпорядження майном, зокрема у разі неподання на затвердження плану реструктуризації боргів боржника, а словосполучення "має право прийняти рішення" вказує на дискрецію господарського суду при вирішенні цього питання в межах диспозиції частини одинадцятої статті 126 КУЗПБ.

У разі неподання до господарського суду протягом трьох місяців погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника, суд, після спливу цього строку повинен у судовому засіданні з'ясувати позиції сторін та крізь призму судового контролю оцінити за наявними у матеріалах справи доказами причини недосягнення мети судової процедури реструктуризації боргів.

Приписи частини першої статті 130 КУЗПБ не повинні застосовуватися суто формально та зводитися до підрахунку строків чи встановлення відсутності/наявності рішення зборів кредиторів про схвалення плану реструктуризації боргів боржника без встановлення господарським судом обставин справи, перевірки дотримання процесуальних гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін, а також з'ясування підстав для закриття провадження у справі, зокрема за частиною сьомою статті 123, частиною одинадцятою статті 126 КУЗПБ.

За змістом абзацу другого частини другої статті 6, частини першої статті 130 КУЗПБ процедура погашення боргів боржника вводиться у справі про неплатоспроможність фізичної особи одночасно з визнанням банкрутом боржника, тобто в разі встановлення ознак неплатоспроможності боржника, яка є обов'язковою підставою для визнання боржника банкрутом та переходу до судової процедури погашення боргів, а саме в порядку частини першої статті 130 КУЗПБ, а відсутність ознак неплатоспроможності боржника матиме наслідком закриття провадження у справі на підставі пункту 8 частини першої статті 90 КУЗПБ.

Щодо визнання фізичної особи банкрутом і введення процедури погашення боргів

Постанова КГС у складі ВС від 01.11.2022 у справі № 904/6042/20

Однією з процесуальних гарантій захисту інтересів сторін та ухвалення справедливого рішення за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є закріплена у цій нормі **дискреція господарського суду – можливість обрати з двох варіантів рішення** (про визнання боржника банкрутом і відкриття процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність) такий, що є найбільш оптимальним у правових і фактичних умовах вирішення конкретної справи, з урахуванням принципів добросовісної поведінки боржника, неналежної реалізації кредитором власних правомочностей та судового контролю у відносинах неплатоспроможності, а також відповідно до основної мети провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб.

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку є послідовністю процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ **є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи**, а частина перша статті 130 КУзПБ формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та **є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів з прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів**.

У випадку неподання до господарського суду протягом трьох місяців погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника суд через призму судового контролю повинен за своїм внутрішнім переконанням оцінити за наявними у матеріалах справи доказами причини неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів, які можуть полягати за одних обставин у діях/бездіяльності кредиторів, а за інших обставин – у діях/бездіяльності боржника, враховуючи при цьому добросовісність поведінки учасників провадження у справі про неплатоспроможність.

Тож **зволікання зборів кредиторів з реалізацією власних правомочностей щодо прийняття рішення про схвалення/відмову у схваленні плану реструктуризації боргів боржника у разі його неплатоспроможності є підставою для визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника відповідно до статті 130 КУзПБ**.

Щодо повноти дій ліквідатора

Постанова КГС у складі ВС від 18.11.2021 у справі № 915/2487/19

КУзПБ передбачена певна сукупність дій, яку необхідно вчинити ліквідатору в ході ліквідаційної процедури та перелік додатків, які додаються до звіту ліквідатора і є предметом дослідження в судовому засіданні за підсумками ліквідаційної процедури, що проводиться за участю кредиторів (комітету кредиторів); подання звіту та ліквідаційного балансу здійснюється ліквідатором за наслідком всіх проведених ним дій в ході ліквідаційної процедури.

Обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти заходів спрямованих на виявлення активів боржника, при цьому ні у кого не повинен виникати обґрунтований сумнів, щодо їх належного здійснення (**принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі**).

Завданням ліквідатора у ліквідаційній процедурі є не проста констатація факту відсутності майна, а дієвий і належний пошук майна банкрута. Отже, під час ліквідаційної процедури, ліквідатор має здійснювати заходи спрямовані на пошук, виявлення і повернення майна, яке перебуває у третіх осіб. Крім того, ліквідатор має здійснювати обґрунтовані і логічні дії, а також здійснювати запити до відповідних органів, з врахуванням минулої діяльності банкрута. При цьому, кількість запитів не є критерієм якості роботи ліквідатора.

Зазначені висновки було сформовано Верховним Судом **щодо здійснення процедури ліквідації юридичних осіб, водночас, колегія суддів зауважує на доцільності врахування зазначеного принципу також при розгляді справ про неплатоспроможність фізичних осіб**, враховуючи, що відповідно до статті 113 Кодексу України з процедур банкрутства провадження у справах про неплатоспроможність боржника - фізичної особи, фізичної особи - підприємця здійснюється в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, встановлених цією Книгою.

Щодо стягнення з кредиторів грошової винагороди та витрат арбітражного керуючого

Постанова КГС у складі ВС від 14.12.2021 у справі № 902/626/20

Надання послуг арбітражного керуючого, як суб`єкта незалежної професійної діяльності, **повинно відбуватися на платній основі.**

Кредитори як споживачі послуг арбітражного керуючого, які очікують на результат його діяльності, **мають усвідомлювати, що арбітражний керуючий в свою чергу правомірно очікує на отримання передбаченої законом грошової винагороди** у зв'язку із належним здійсненням ним повноважень розпорядника майна, ліквідатора, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією, керуючого реалізацією у конкретній справі, оплата грошової винагороди у випадку неможливості здійснення її оплати з інших джерел має покладатися на кредиторів (кредитора) неплатоспроможного боржника.

При цьому, **можливість покладення на кредиторів передбаченої законом грошової винагороди арбітражного керуючого** у зв'язку із належним здійсненням ним повноважень керуючого реструктуризацією, керуючого реалізацією, у разі якщо провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи триває після закінчення авансованих заявником коштів, **повинна стимулювати кредиторів боржника здійснювати належний контроль за діяльністю арбітражного керуючого, приймати активну участь у такому провадженні та ухилятися від зловживання своїми правами і нехтування обов'язками**, що, зокрема, може мати наслідком недопущення безпідставного затягування розгляду справи.

З огляду на викладене, відмінність боржників яка виражається у різному статусі юридичних та фізичних осіб і застосування до них різних процедур передбачених Кодексом України з процедур банкрутства, **жодним чином не може нівелювати право арбітражного керуючого на отримання передбаченої законом винагороди та на відшкодування його витрат.**

3. Підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність

Щодо поняття «член сім'ї боржника» у справах про неплатоспроможність фізичних осіб

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 910/6639/20

Інститут надання фізичною особою декларації про майновий стан боржника за останні три роки разом із заявою про визнання її неплатоспроможною обумовлений, передусім, необхідністю визначення обсягів майнових активів боржника з метою ефективного здійснення процедури погашення боргів такої особи, зокрема шляхом їх реструктуризації та подальшого задоволення грошових вимог кредиторів.

Саме тому реалізація обов'язку фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, у тому числі, надавати достовірну інформацію про все наявне майно, зумовлена не тільки формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи.

Подання декларації про майновий стан надає можливість не лише встановити перелік та вартість майна, стан доходів та витрат на відповідну дату, а й динаміки розміру активів за відповідний період.

Включення до кола членів сім'ї осіб, які перебувають у шлюбі з боржником (у тому числі якщо шлюб розірвано протягом трьох років до дня подання декларації), а також їхніх дітей, у тому числі повнолітніх, батьків, осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, пояснюється фідучіарним, зазвичай, характером відносин боржника з цими особами (обов'язок діяти якнайкраще в інтересах таких осіб), що може сприяти ухиленню від виконання боржником зобов'язань перед кредиторами шляхом перереєстрації майна (майнових прав) на цих осіб. До цих зловживань правом боржник може вдатись незалежно від того, що ці особи проживають окремо від боржника, не пов'язані з ним спільним побутом та сімейними правами і обов'язками.

Положення частини п'ятої статті 116 КУзПБ самостійно і вичерпно врегульовують зміст поняття "член сім'ї боржника", яке є спеціальним, встановленим саме для цілей визначення змісту правовідносин щодо відновлення платоспроможності фізичної особи. Положення статті 3 СК України для регулювання відносин у процедурі розгляду справ про неплатоспроможність фізичних осіб не застосовується.

Тлумачення частини п'ятої статті 116 КУзПБ, з огляду на мету правового регулювання відносин неплатоспроможності боржників- фізичних осіб, дає підстави для висновку, що до членів сім'ї такого боржника в обов'язковому порядку необхідно віднести його дітей (у тому числі повнолітніх), батьків та осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, незалежно від того, що вони не проживають з ним спільно, не пов'язані спільним побутом і не мають взаємних прав та обов'язків.

Щодо закриття провадження у справі у зв'язку з неповною та/або недостовірною інформацією в декларації

Постанова КГС у складі ВС від 01.09.2021 у справі № 917/2088/19

Інститут надання фізичною особою декларації про майновий стан боржника за останні три роки разом із заявою про визнання її неплатоспроможною обумовлений передусім **необхідністю визначення обсягів майнових активів боржника з метою ефективного здійснення процедури погашення боргів такої особи, зокрема шляхом їх реструктуризації та подальшого задоволення грошових вимог кредиторів.**

Саме тому реалізація обов'язку фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, надавати достовірну інформацію про все наявне майно **зумовлена не лише формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи.**

Тож надання декларації про майновий стан **є процесуальним обов'язком боржника** у провадженні про неплатоспроможність фізичної особи.

Зі змісту пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ вбачається: якщо боржник не скористався наданим йому правом усунути виявлені за наслідком перевірки керуючим реструктуризації недоліки щодо повноти та достовірності інформації, зазначеної у поданих ним (боржником) деклараціях, то настають визначені цією нормою **наслідки у вигляді закриття провадження у справі.**

Ключовим завданням суду при наданні оцінки наявності підстав для закриття провадження у справі у разі неподання боржником виправлених декларацій упродовж семи днів з моменту отримання звіту керуючого реструктуризацією за результатами відповідної перевірки є **необхідність встановлення дотримання керуючим реструктуризації порядку повідомлення особи (боржника) про наявність обґрунтованих підстав вважати подану нею інформацію недостовірною та/або неповною, а також з'ясування факту наявності чи відсутності надання виправлених декларацій впродовж встановленого законодавством строку.**

Щодо закриття провадження у справі у зв'язку з неповною та/або недостовірною інформацією в декларації

Постанова КГС у складі ВС від 21.06.2022 у справі № 903/264/21

Незазначення боржником всіх членів сім'ї у деклараціях є порушенням вимог, передбачених частиною п'ятою статті 116 КУзПБ, і фактично позбавляє можливості суд вчинити дії, встановлені пунктами 9, 10 частини п'ятої статті 119 ГПК України, з метою отримання повної, достовірної та актуальної інформації про доходи боржника та членів його сім'ї, майно, задеклароване такими особами при перетині кордону, та зобов'язати орган державної прикордонної служби надати керуючому реструктуризацією і суду інформацію про перетин боржником та членами його сім'ї державного кордону за останні три роки.

Тож незазначення у декларації повної інформації про склад сім'ї є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту першого частини сьомої статті 123 та пункту 9 частини першої статті 90 КУзПБ.

Щодо закриття провадження у справі у зв'язку з неповною та/або недостовірною інформацією в декларації

Постанова КГС у складі ВС від 08.12.2022 у справі № 916/1941/21

Посилаючись у декларації про майновий стан на те, що **член сім'ї не надав інформації про доходи, витрати, майно чи зобов'язання** згідно з пунктом 9 Приміток до форми Декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 21.08.2019 № 2627/5, **боржник має усвідомлювати, що ризики зазначення неповної інформації у декларації покладаються саме на боржника**, позаяк спеціальним законом, яким є КУзПБ, такої підстави ненадання інформації про майновий стан члена сім'ї не передбачено, натомість у частині п'ятій статті 116 КУзПБ імперативно визначено, що **декларація повинна містити інформацію щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї**, що перевищують 30 розмірів мінімальної заробітної плати.

Щодо закриття провадження у справі у зв'язку з неповною та/або недостовірною інформацією в декларації

Постанова КГС у складі ВС від 22.09.2022 у справі № 916/2372/20

У судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи **скористатися правом на реабілітацію заслуговує лише чесний і сумлінний боржник**, тому до боржника – фізичної особи за приписами книги четвертої КУзПБ **установлено спеціальні вимоги щодо його добросовісності**, інше б суперечило засадам цивільного законодавства, зокрема таким, як добросовісність у здійсненні відповідного права та недопустимість зловживання правом (пункт 6 частини першої статті 3, частина третя статті 13 ЦК України).

КУзПБ установлює до боржника – фізичної особи спеціальні вимоги щодо його добросовісності як запоруку досягнення компромісу між сторонами стосовно погашення боргів, що **має ґрунтуватися на поступках кредиторів та сумлінній співпраці боржника з керуючим реструктуризацією і кредиторами, а також на його відкритій взаємодії із судом**, яка полягає у добросовісному користуванні процесуальними правами та сумлінному виконанні процесуальних обов'язків.

Обов'язок фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, надавати достовірну інформацію про все наявне майно зумовлена не лише формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи. Тому **надання повної і достовірної інформації у декларації про майновий стан є процесуальним обов'язком боржника** у провадженнях про неплатоспроможність фізичної особи.

Ураховуючи призначення частини сьомої статті 123 КУзПБ, **господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за цією нормою**.

Відсутність встановлення арбітражним керуючим факту неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника і членів його сім'ї, безумовно, не може свідчити про повноту та достовірність декларацій боржника та **не звільняє суд від обов'язку здійснити з власної ініціативи перевірку таких обставин** і надати їм юридичну оцінку, про що зазначити у відповідному судовому рішенні.

Щодо закриття провадження у справі у зв'язку з відсутністю ознак неплатоспроможності

Постанова КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 922/1426/21

Стаття 90 Кодексу України з процедур банкрутства

Тлумачення змісту частини першої статті 90 КУзПБ у взаємозв'язку зі статтею 113 КУзПБ із застосуванням системного способу її інтерпретації свідчить, що наведена норма та визначені нею підстави закриття провадження у справі про банкрутство (за винятком підстав визначених пунктами 1, 2, які стосуються виключно юридичної особи) **є загальними по відношенню до норм Книги четвертої IV КУзПБ**, яка містить підстави закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи (фізичної особи – підприємця), адже застосовуються до більш широкого кола відносин: як банкрутства юридичних осіб так і фізичних осіб (фізичних осіб – підприємців).

Тлумачення частини другої статті 90 КУзПБ із застосуванням філологічного та логічного способів інтерпретації приводить до висновку, що **обов'язковою передумовою закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи (фізичної особи – підприємця) на підставі пункту 8 частини першої статті 90 КУзПБ є те, що такі процесуальні дії можуть бути вчинені лише до введення процедури погашення боргів боржника та визнання його банкрутом.**

Результат судових процедур у справі про неплатоспроможність фізичної особи (фізичної особи – підприємця) **не має бути направлений на уникнення та переслідувати цілі унеможливлення задоволення кредиторських вимог до боржника.**

(у цій справі, судами попередніх інстанцій встановлено, що боржник при наявності за період 2018-2020 загальної суми доходів в розмірі **12 119 542,64 грн**, а разом із сумою доходів членів його родини – **15 118 467,33 грн**, замість погашення грошових зобов'язань перед кредиторами у загальному розмірі **1 560 847,23 грн**, після відкриття виконавчого провадження з примусового виконання рішення щодо стягнення з неї на користь ТзОВ "Global Retail" **1 263 380,00 грн**, звернулася до суду з заявою про її неплатоспроможність, загальна **сума заборгованості боржника перед кредиторами** складає **лише 12,8 % від суми доходів боржника, та 10,26 %** від загальної суми доходів боржника та членів його родини).

Щодо закриття провадження у справі у зв'язку з невисуненням вимог кредиторів (ст. 90 КУзПБ)

Постанова КГС у складі ВС від 09.11.2021 у справі № 911/3459/20

Nota bene – відступ від висновку – справа № 921/39/21

За умови відсутності кредиторів, а отже, і можливості розгляду та схвалення зборами кредиторів плану реструктуризації боргів боржника, метою якого є відновлення платоспроможності боржника шляхом зміни способу та порядку виконання його зобов'язань перед кредиторами, **законодавець передбачив право суду ухвалити рішення, яким визнати боржника банкрутом та перейти до процедури погашення боргів або закрити провадження у справі**. Відповідне право реалізується судом з урахуванням конкретних обставин справи.

Ухваленню постанови про визнання боржника банкрутом передують такі умови, як неприйняття у встановлений законом строк рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника зборами кредиторів (що, в свою чергу, передбачає наявність кредиторів у справі про банкрутство) або ухвалення судом рішення про перехід до процедури погашення боргів боржника.

За відсутності вимог кредиторів до боржника та неможливості розгляду плану реструктуризації боргів боржника, а отже, і процесуальної можливості подальшого здійснення провадження у справі (перейти до процедури погашення боргів боржника), підстав для визнання боржника банкрутом немає. За таких умов у суду виникає право прийняти рішення про закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

У зв'язку з тим, що до боржника не висунуто вимог кредиторів, є неможливим як розгляд плану реструктуризації боргів боржника, проект якого підлягає схваленню зборами кредиторів, так і визнання боржника банкрутом та введення процедури погашення боргів. Тож з огляду на відсутність процесуальних норм, якими було б врегульовано можливість подальшого здійснення розгляду справи за цих обставин, а також те, що КУзПБ не встановлює відповідної підстави для закриття провадження у справі про банкрутство в такому випадку, проте не визначає й вичерпного переліку підстав для закриття провадження, застосування до спірної ситуації судами першої та апеляційної інстанцій положень пункту 9 частини першої статті 90 КУзПБ як підстави для закриття провадження у справі є логічним та виправданим.

Щодо закриття провадження у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном боржника при невисуненні кредиторських вимог

Постанова судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 05.10.2022 у справі № 921/39/21

У разі наявності підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, однак неподання кредиторами заяв з грошовими вимогами до боржника у визначений законом строк, **закриття такого провадження робить недієвим передбачене нормами КУзПБ право боржника – фізичної особи щодо здійснення процедури банкрутства та відновлення платоспроможності.**

Верховний Суд зауважує, що частиною першою статті 45 КУзПБ встановлено обов'язок конкурсних кредиторів подати до господарського суду відповідні письмові заяви з вимогами до боржника у визначений законом строк. Разом з тим, хоч аналіз положень частини четвертої цієї статті свідчить про право кредитора заявити відповідні вимоги і після закінчення строку, встановленого для їх подання (що не впливатиме на характер та черговість таких вимог та матиме значення лише щодо права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів), **однак таке право не може звільнити кредитора від правових наслідків недотримання ним вказаного обов'язку щодо подання письмової заяви з вимогами до боржника у відповідні строки.**

Такими правовими наслідками є закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту б частини першої статті 90 КУзПБ та визначена частиною четвертою цієї статті можливість визнання погашеними вимог конкурсних кредиторів, **які не були заявлені в установленій цим Кодексом строк** або були відхилені господарським судом, а виконавчих документи за відповідними вимогами такими, що не підлягають виконанню.

Щодо закриття провадження у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном боржника при невисуненні кредиторських вимог

Постанова судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 05.10.2022 у справі № 921/39/21

Протилежний підхід, а саме неподання конкурсними кредиторами відповідних заяв з грошовими вимогами до боржника у визначений законом строк **нівелює зобов'язальний характер порядку виявлення кредиторів та унеможлиблює здійснення подальшої процедури неплатоспроможності фізичної особи**, оскільки одним із наслідків відсутності кредиторів боржника є неможливість організації і проведення зборів кредиторів, до основних завдань яких у процедурі реструктуризації боргів боржника віднесено розгляд проекту плану реструктуризації боргів боржника та прийняття рішення про його схвалення.

Натомість, у випадку, якщо після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи конкурсними кредиторами не подано у визначений законом строк заяв з грошовими вимогами до боржника, господарський суд за результатами попереднього засідання постановляє ухвалу, якою:

- 1) керуючись принципом судового контролю у справах про банкрутство та з урахуванням ролі арбітражного керуючого у цій категорії справ (наділеного нормами КУзПБ відповідними повноваженнями щодо взаємодії з кредиторами боржника), **зобов'язує керуючого реструктуризацією боргів боржника письмово повідомити кредиторів** (зазначених боржником у заяві про відкриття провадження у справі та заборгованість перед якими стала підставою для відкриття судом такого провадження) щодо правових наслідків неподання ними у порушення вимог частини першої статті 45 КУзПБ заяв з грошовими вимогами до боржника;
- 2) призначає відповідно до пункту 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ судове засідання для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (процедури погашення боргів) чи про закриття провадження у справі.

Щодо закриття провадження у випадку смерті фізичної особи

Постанова КГС у складі ВС від 02.02.2023 у справі № 5023/1668/12

Загальною нормою, якою є зокрема стаття 52 ГПК України, встановлено, що у разі смерті або оголошення фізичної особи померлою, припинення юридичної особи шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення), заміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд залучає до участі у справі правонаступника відповідного учасника справи на будь-якій стадії судового процесу. Усі дії, вчинені в судовому процесі до вступу у справу правонаступника, обов'язкові для нього так само, як вони були обов'язкові для особи, яку правонаступник замінив.

Водночас питання процесуального правонаступництва у справі про банкрутство **врегульовано спеціальною нормою, якою є стаття 43 КУзПБ**. Відповідно до вказаної правової норми у разі **вибуття чи заміни кредитора** у справі про банкрутство господарський суд за заявою правонаступника або іншого учасника (учасників) справи здійснює заміну такої сторони її правонаступником на будь-якій стадії провадження у справі. Отже, КУзПБ передбачає можливість **заміни лише кредитора** у справі про банкрутство.

Спільне застосування загальної та спеціальної норми у даному випадку є неможливим з огляду на безумовну пов'язаність статусу фізичної особи-підприємця з конкретною фізичною особою та неможливість автоматичного переходу до спадкоємців цього статусу у разі смерті такого суб'єкта підприємницької діяльності.

У даному випадку **подолання змістовної колізії відбувається із застосуванням відомого з часів римського права принципу lex specialis derogate generalis (лат. "спеціальний закон відмінняє (витісняє) загальний закон"** іншими словами діє правило пріоритету спеціальної норми - ст. 43 КУзПБ, оскільки така норма покликана врахувати особливості правовідносин у сфері банкрутства.

З огляду на неможливість здійснення правонаступництва у справі про банкрутство фізичної особи-підприємця у разі смерті боржника, **Верховний Суд вважає правильним застосування до спірних правовідносин приписів п. 6 ч. 2 ст.231 ГПК**, відповідно до яких господарський суд закриває провадження у справі якщо настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено юридичну особу, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Верховний Суд виходить з того, що з урахуванням приписів ч. 6 ст.12 ГПК України, **норми КУзПБ застосовуються переважно як спеціальні норми права**. У випадках відсутності в КУзПБ іншого врегулювання інституту закриття провадження у справі про банкрутство у зв'язку зі смертю фізичної особи та припиненням її господарської діяльності з внесенням відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, **норми чинного ГПК України (п. 6 ч. 1 ст.231 ГПК України) мають застосовуватися як загальні норми процесуального права**.

Спеціальна норма п. 9 ч. 1 90 КУзПБ, яка для визначення правових підстав закриття провадження у справі про банкрутство відсилає до більш спеціальних норм та містить встановлене ч. 2 ст.90 КУзПБ правило, що провадження у справі про банкрутство може бути закрито у випадках, передбачених пунктами 3, 4, 8 і 9 частини першої цієї статті, - лише до визнання боржника банкрутом, не може бути розцінена як така, що розповсюджує свою дію на загальну норму господарського процесу, визначену п. 6 ч. 1 ст.231 ГПК України, оскільки **єдиною законодавчо визначеною особливістю, що притаманна провадженню у справі про банкрутство у разі настання смерті боржника є неможливість здійснення процесуального правонаступництва**.

Щодо підстав переходу до процедури погашення боргів (статті 124, 126, 130 КУзПБ)

Постанова КГС у складі ВС від 25.08.2021 у справі № 925/473/20

Виконання мети процедури реструктуризації боргів боржника у справі про неплатоспроможність фізичної особи можливе лише за умови, коли **боржник істинно бажає виконати взяті на себе грошові зобов'язання**, але через певні майнові/фінансові причини не може їх виконати в повному обсязі належним чином.

З наведеного та аналізу положень статті 116 КУзПБ, що визначають обсяг та перелік документів та відомостей, які боржник - фізична особа зобов'язаний додати до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, колегія суддів вважає, що такий **боржник повинен повно та всебічно сприяти кредиторам та керуючому реструктуризацією у встановлені свого реального майнового стану**, а також **запропонувати обґрунтований та виконуваний (реальний) проект плану реструктуризації своїх зобов'язань**.

У справах про неплатоспроможність фізичних осіб існує ризик ігнорування боржниками мети і завдань процедури реструктуризації боргів, що може полягати у не розробленні та не поданні на розгляд кредиторам проекту плану реструктуризації, надання фіктивного (зазначення вигаданих розмірів сум погашення чи інших відомостей) та невиконаного плану реструктуризації, який не відповідатиме вимогам статті 124 КУзПБ, пасивній участі боржника в цій процедурі.

Така поведінка може пояснюватись прагненням боржників спонукати кредиторів до відхилення такого плану (не прийняття рішення щодо його схвалення зборами кредиторів), що зі спливом 120 днів з дня відкриття провадження у справі (частина перша статті 130 КУзПБ) створює формальні підстави для переходу в процедуру погашення боргів.

У випадку неподання до господарського суду протягом трьох місяців погоджений боржником і схвалений кредиторами план реструктуризації боргів боржника, суд, через призму судового контролю, повинен за своїм внутрішнім переконанням оцінити за наявними у матеріалах справи доказами причини неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів, які можуть полягати за одних обставин у діях/бездіяльності кредиторів, за інших обставин - у діях/бездіяльності боржника, при цьому **враховуючи добросовісність поведінки учасників провадження у справі про неплатоспроможність**.

(строк виконання плану реструктуризації боржником вказано 146 років 7 місяців та 2 дні, в той час як відповідно до частини шостої статті 124 КУзПБ такий строк не може перевищувати п'ять років)

4. Застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Щодо підстав та особливостей застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 923/984/21

Сфера регулювання пункту 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ (в редакції Закону від 13.04.2021 № 1382-IX) **за суб'єктним складом учасників є обмеженою** та поширюється виключно на боржників (фізичних осіб) визначених абзацом першим пунктом 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ – фізичних осіб, в яких **єдиним кредитором в процедурі неплатоспроможності є забезпечений кредитор, наявна заборгованість за кредитом в іноземній валюті, забезпеченим іпотекою квартири** (житлового будинку), що **є єдиним місцем проживання сім'ї боржника**.

Текстуальне тлумачення абзацу першого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ свідчить, що диспозиція цієї норми передбачає здійснення провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб за наведеними особливостями **у разі наявності одночасної сукупності таких юридичних фактів:**

- 1) заборгованість фізичної особи виникла до дня введення в дію цього Кодексу;
- 2) ця заборгованість фізичної особи виникла за кредитом в іноземній валюті;
- 3) такий кредит забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку;
- 4) предмет іпотеки (квартира або житловий будинок) є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Системний аналіз абзаців першого, другого, шостого – сімнадцятого, дев'ятнадцятого – двадцятого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ дає змогу визначити умови, яким має обов'язково відповідати заява боржника про відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність, і **виокремити дві групи умов, які має містити план реструктуризації боржника** для відповідності його умовам реструктуризації, визначеним цим пунктом, а саме: **обов'язкові умови** та **факультативні умови**.

Щодо підстав та особливостей застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 923/984/21

Системне тлумачення абзацу другого пункту 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ (в редакції Закону від 13.04.2021 № 1382-IX) свідчить, що наведеним абзацом законодавець конкретизував положення абзацу першого цього пункту та передбачив **додатковою кваліфікуючою передумовою застосування абзацу другого пункту 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ володіння боржником на праві власності лише одним об'єктом нерухомості** залишивши незмінними умови для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника (фізичної особи) з урахуванням особливостей визначених пунктом 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ - **одночасна наявність сукупності юридичних фактів передбачених абзацом першим цього пункту.**

Боржник за наявності відповідних передумов **має право самостійно обирати одну з моделей своїх процесуальних дій** для відновлення його платоспроможності шляхом реструктуризації наявної заборгованості за кредитом в іноземній валюті з урахуванням особливостей, встановлених пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, зокрема:

- звернутися до суду із заявою про його неплатоспроможність **у загальному порядку, визначеному книгою IV КУзПБ;**
- звернутися до суду із заявою про його неплатоспроможність **у спрощеному порядку** (без визначення особи арбітражного керуючого та надання доказів авансування винагороди керуючому реструктуризацією, передбачених пунктом 12 частини третьої статті 116 КУзПБ), але за таких умов: єдиним кредитором у процедурі неплатоспроможності є забезпечений кредитор, наявна заборгованість за кредитом в іноземній валюті, а предмет іпотеки (квартира або житловий будинок) є єдиним об'єктом нерухомості, яким володіє боржник на праві власності, та єдиним місцем проживання його сім'ї.

Щодо підстав та особливостей застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 26.05.2022 у справі № 923/984/21

За методом правового регулювання абзац вісімнадцятий пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ сформульований як імперативна норма, яка встановлює автоматичне схвалення забезпеченим кредитором плану реструктуризації у разі відповідності його умовам реструктуризації, визначеним названим пунктом, незалежно від процесуальної позиції і заяв кредитора з цього приводу.

Суд повинен займати активну процесуальну позицію, зокрема і під час перевірки наявності умов та підстав для застосування щодо боржника (фізичної особи) процедури реструктуризації заборгованості за кредитом в іноземній валюті, закріпленої у пункті 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, яка має полягати в повному, всебічному й об'єктивному з'ясуванні обставин щодо відповідності заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність та долученого до неї плану реструктуризації умовам реструктуризації, визначеним цим пунктом.

Суд не має права самостійно втручатися у визначені боржником в плані реструктуризації умови, зокрема з власної ініціативи з метою приведення у відповідність до пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ плану реструктуризації **змінювати строк погашення вимог забезпеченого кредитора або мінімальну суму щомісячного виконання плану реструктуризації** (за винятком доведення боржником недостатності доходів для виконання умов реструктуризації (абзац дев'ятнадцятий пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ), а лише може надавати оцінку їх відповідності вимогам та умовам, визначеним наведеною нормою.

Доведення підстав й умов для застосування процедури реструктуризації заборгованості боржника (фізичної особи) за валютним кредитом з урахуванням особливостей визначених пунктом 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ та складання плану реструктуризації згідно зазначених вище імперативних норм є процесуальним обов'язком боржника (фізичної особи) за невиконання якого настає негативний процесуальний наслідок у вигляді відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність, що не позбавляє його права на повторне звернення до суду з такою заявою, врахувавши умови та підстави для застосування наведеної процедури.

Щодо підстав та особливостей застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 02.06.2022 у справі № 917/1384/20

Положення пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ застосовуються при розгляді заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника – фізичної особи **лише у разі звернення боржника із заявою та відкриття судом провадження у справі про неплатоспроможність з урахуванням приписів цієї норми.**

Цілком очевидно, що **суд не має права змінювати наведені боржником в заяві про його неплатоспроможність нормативні підстави для відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність** (стаття 113 КУзПБ або пункт 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ), **право на визначення яких** за приписами частини другої статті 115 КУзПБ **належить виключно лише боржнику.**

Межі судового контролю за цих умов обмежуються дослідженням судом змісту заяви фізичної особи про відкриття провадження у справі про її неплатоспроможність та **долученого до неї проекту плану реструктуризації боржника щодо їх відповідності вимогам та умовам, встановленим статтею 113 КУзПБ або пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ відповідно.**

Тож у випадку відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи в загальному порядку, визначеному книгою IV КУзПБ, під час розгляду судом грошових вимог кредитора до боржника **приписи пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ не застосовуються.**

Щодо підстав та особливостей застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова КГС у складі ВС від 24.11.2022 у справі № 908/3334/21

Системне та телеологічне тлумачення абзаців тринадцятого, шістнадцятого пункту 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ у взаємозв'язку із іншими положеннями законодавства та із урахуванням завдань провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи свідчить, що **цими абзацами визначено щомісячний порядок нарахування відсоткової ставки на залишок реструктуризованого зобов'язання боржника, що відповідає усталеному порядку застосування відсотків (процентів) у цивільному/господарському обороті.**

Таке тлумачення порядку нарахування на реструктуризоване зобов'язання боржника відсоткової ставки **забезпечує** під час застосування до нього реструктуризації заборгованості з урахуванням особливостей визначених пунктом 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ **збереження балансу інтересів обох сторін:**

- **боржника** – якому надано право на пільгових умовах, у порівнянні із загальним порядком визначеним Книгою четвертою КУзПБ, здійснити реструктуризацію наявної заборгованості перед кредитором на протязі 10 – 15 років (в залежності від площі квартири/житлового будинку, обтяжених іпотекою), зменшити розмір вимог забезпеченого кредитора, які підлягають погашенню відповідно до цього пункту на відсоток погашеної суми кредиту та додатково на 10 відсотків у разі, якщо загальна площа квартири, обтяженої іпотекою, не перевищує 60 квадратних метрів, або житлова площа такої квартири не перевищує 13,65 квадратного метра на кожного члена сім'ї боржника, або якщо загальна площа житлового будинку, обтяженого іпотекою, не перевищує 120 квадратних метрів (крім випадків перевищення вартості іпотеки над сумою заборгованості за кредитним договором) тощо;
- **кредитора** – який отримує погашення за давньої заборгованості за кредитом та відсотки від повернення яких залежить здійснення банком депозитних операцій, оскільки формування депозитної політики банку та видача ним відсотків за депозитами перебувають у безпосередньому взаємозв'язку з поверненням позичальниками виданих їм коштів за кредитами, неповернення яких може призвести до збитковості по активній операції банку – позики/кредиту.

Щодо підстав та особливостей застосування пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Постанова судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 08.12.2022 у справі 921/542/20

Для цілей реструктуризації заборгованості фізичної особи на умовах, встановлених пунктом 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ, визначальною ознакою кваліфікації такої заборгованості фізичної особи є природа її утворення: виникнення заборгованості у боржника за кредитом згідно з договором, укладеним сторонами в іноземній валюті.

Вирішення судом спору та ухвалення рішення про стягнення заборгованості в гривнях за валютним кредитом, не змінює підстав виникнення і природи відповідного боргу: виникнення його за договором кредиту в іноземній валюті.

Тлумачення абзацу шостого пункту 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ із застосуванням буквально-логічного та системного способу інтерпретації свідчить, що **визнання грошових вимог забезпеченого кредитора за умовами цієї норми не перебуває у зв'язку з необхідністю їх підтвердження судовим рішенням про стягнення такої заборгованості з боржника в судовому порядку**, оскільки судове рішення не змінює природи виникнення зобов'язання, а лише підтверджує дійсне існування цього зобов'язання, його безспірність та надає зобов'язанню безпосередньо примусового характеру.

Підтверджені судовим рішенням грошові вимоги забезпеченого кредитора стосовно пені за зобов'язаннями боржника – фізичної особи, щодо якого здійснюється провадження у справі про неплатоспроможність з урахуванням положень пункту 5 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" КУзПБ, які виникли з кредиту в іноземній валюті, **не можуть бути визнані судом та підлягають відхиленню**, оскільки реченням другим абзацу шостого цього пункту визначено імперативну умову щодо неможливості включення штрафних санкцій та пені до грошових вимог забезпеченого кредитора, яка не містить будь-якого конфлікту та правового зв'язку, зокрема з конституційними приписами щодо обов'язковості виконання судового рішення і не підлягає обмежувальному тлумаченню.

Норми частини другої статті 625 ЦК України щодо сплати боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції поширюються **лише на випадки прострочення грошового зобов'язання, визначеного у гривнях.**

У випадку порушення грошового зобов'язання, предметом якого є грошові кошти, виражені в гривнях з визначенням еквівалента в іноземній валюті, **втрати від знецінення національної валюти внаслідок інфляції відновлюються еквівалентом іноземної валюти.**

Кредитор, який, користуючись наданим йому процесуальним правом, визначив заборгованість за валютним кредитом у пред'явленому ним позові у національній валюті – гривні, що була задоволена судом та стягнута з боржника у цій валюті, **має право за частиною другою статті 625 ЦК України на нарахування 3 % річних та індексу інфляції на таку заборгованість боржника за весь час прострочення виконання ним грошового зобов'язання.**

5. Процесуальні питання.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Стаття 7 Кодексу України з процедур банкрутства

Постанова КГС ВС від 27.04.2022 у справі № 27/1046

З огляду на обставини здійснення щодо боржника провадження у справі про банкрутство, **підвідомчість розгляду скарги боржника на дії державного виконавця, вчинені після 21.10.2019, слід визначати із застосуванням положень статті 7 КУзПБ** як закону, якими розгляд такого спору віднесено до юрисдикції господарського суду, який здійснює провадження у справі про банкрутство.

(Постанови КГС ВС від 29.08.2022 у справі № 910/10877/17, від 22.09.2022 у справі № 910/13550/20)

Nota bene - справа № 910/21981/16 – щодо територіальної юрисдикції (підсудності) розгляду скарги на дії (бездіяльність) державного виконавця, пов'язаної з виконанням судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору про звернення стягнення на майно боржника, вирішеного до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Щодо права фізичної особи-підприємця звертатися до суду в ліквідаційній процедурі

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 08.09.2021 у справі № 5023/5722/11 (922/3331/20)

Право на звернення до суду гарантується Конституцією України, при цьому обмеження цивільної та процесуальної дієздатності можуть бути встановлені лише в порядку, передбаченому законом.

Кодекс України з процедур банкрутства, порівняно із Законом про банкрутство, визначає відмінні судові процедури, які застосовуються до боржників юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Так, до боржників фізичних осіб-підприємців застосування ліквідаційної процедури та призначення ліквідатора уже не передбачено, натомість визначено судову процедуру погашення боргів та призначення керуючого реалізацією майна.

Аналіз положень КУзПБ свідчить, що правові наслідки визнання фізичної особи, в тому числі фізичної особи-підприємця, банкрутом полягають у обмеженні під час провадження у справі про неплатоспроможність її повноважень розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, які переходять до керуючого реалізацією.

Однак, норми КУзПБ не містять жодних обмежень у праві на звернення до суду визнаної банкрутом фізичної особи - підприємця з позовом до третіх осіб, в тому числі у випадку, якщо така позовна заява подана у часі до введення в дію цього Кодексу, однак розглянута господарським судом, коли провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство) уже здійснювалося за нормами Кодексу.

Вказаних обмежень положення чинного процесуального законодавства також не містять

Щодо поширення на фізичну особу, яка є майновим поручителем, статусу боржника

Постанова КГС у складі ВС від 17.06.2021 у справі № 926/2987-6/20

Перелік підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство фізичної особи, визначений частиною другою статті 115 КУзПБ, не є вичерпним, оскільки пунктом четвертим частини другої цієї статті передбачено можливість «існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)».

При цьому право боржника звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність не узалежнюється від наявності у сукупності всіх чотирьох підстав, передбачених частиною другою статті 115 КУзПБ.

З огляду на те, що провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб здійснюється у порядку, визначеному КУзПБ для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, передбачених книгою четвертою названого Кодексу, а також на встановлені обставини у цій конкретній справі, на фізичну особу, що є майновим поручителем, поширюється статус боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУзПБ.

Щодо сутності підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство

Постанова КГС у складі ВС від 22.12.2022 у справі № 910/14923/20

Для запобігання необґрунтованих вимог до боржника та порушень цим прав його кредиторів до доведення обставин, пов'язаних із виникненням заборгованості боржника-банкрута, пред'являються підвищені вимоги.

Сутність підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство полягає, зокрема, в такому:

- перевірка обґрунтованості та розміру вимог кредиторів здійснюється судом незалежно від наявності розбіжностей щодо цих вимог між боржником та особами, які мають право заявляти відповідні заперечення, з одного боку, та кредитором, що заявив грошові вимоги до боржника, з іншого боку;
- при визнанні вимог кредиторів у справі про банкрутство слід виходити з того, що **визнаними можуть бути лише вимоги, щодо яких подано достатні докази наявності та розміру заборгованості**;
- під час розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство **визнання боржником або арбітражним керуючим обставин**, якими кредитор обґрунтовує свої вимоги (частина перша статті 75 ГПК України), саме по собі не звільняє іншу сторону від необхідності доведення таких обставин в загальному порядку.

Запроваджений законодавцем підвищений стандарт доказування у справах про банкрутство для кредиторів приводить у випадку ненадання заявником-кредитором сукупності необхідних документів на обґрунтування своїх вимог **до прийняття рішення судом про відмову у визнанні таких вимог та включенні їх до реєстру вимог кредиторів**

Щодо підтвердження грошових вимог до боржника розпискою (статті 1, 45, 47, 113, 122 КУзПБ)

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 01.03.2023 у справі № 902/221/22

У справах про неплатоспроможність існує певна відмінність у розгляді та визнанні господарським судом грошових вимог кредиторів до боржника, що виникли на підставі боргової розписки, від вирішення спору у позовному провадженні про стягнення заборгованості за борговою розпискою.

Зазначена відмінність, серед іншого, полягає у тому, що **визнання господарським судом вимог певного кредитора породжує відповідні правові наслідки, що впливають на права інших кредиторів цього боржника у процедурі неплатоспроможності**. При цьому, у вказаній категорії справ **існує ризик обопільної недобросовісної поведінки певного кредитора та боржника щодо створення фіктивної (неіснуючої, штучної) заборгованості останнього за борговою розпискою задля збільшення кількості голосів цього кредитора на зборах кредиторів та можливості впливу на саму процедуру неплатоспроможності фізичної особи**, зокрема й у питанні формування та реалізації ліквідаційної маси боржника, що, у кінцевому результаті, впливатиме на обсяг задоволених вимог.

Беручи до уваги зазначені мотиви, судова палата дійшла висновку, що задля унеможливлення загрози визнання господарським судом фіктивної кредиторської заборгованості до боржника, на кредитора-фізичну особу, як заявника грошових вимог на підставі боргової розписки, **покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування** у разі виникнення вмотивованих сумнівів сторін у справі про неплатоспроможність фізичної особи щодо обґрунтованості вимог такого кредитора.

У разі вмотивованих сумнівів інших кредиторів щодо реальності (дійсності) такої заборгованості, **обґрунтування грошових вимог до боржника самим лише договором позики та/або борговою розпискою у справі про неплатоспроможність фізичної особи може бути недостатнім**.

Необхідним, у такому випадку, **може бути також документальне підтвердження джерел походження коштів, наданих фізичною особою-кредитором у позику фізичній особі-боржнику, подання інших додаткових доказів наявності між кредитором (позикодавцем) та боржником (позичальником) зобов'язальних правовідносин за відповідним договором позики**.

У разі ж ненадання зазначеним кредитором сукупності необхідних доказів на обґрунтування своїх вимог, зокрема щодо підтвердження реальності грошового зобов'язання, господарський суд відмовляє у визнанні таких вимог у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Не досліджуючи дійсність відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, **може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують/спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики**.

(Вимоги кредитора ФО заявлені на суму **5 000 000,00** грн на підставі розписки при тому, що за останніх 10 років **сукупний розмір доходу становить 788 489** грн)

Щодо порядку розгляду кредиторських вимог у справах про неплатоспроможність

Постанова КГС у складі ВС від 02.06.2022 у справі № 917/1384/20

Системне тлумачення статті 113, пункту 1 частини першої статті 120, частини першої статті 122 КУзПБ свідчить, що **подання кредиторами грошових вимог до боржника – фізичної особи та їх розгляд судом здійснюються в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб.**

Розглядаючи кредиторські вимоги, суд згідно з нормами статей 45–47 КУзПБ має належним чином дослідити сукупність поданих заявником доказів (договори, накладні, акти, судові рішення, якими вирішено відповідний спір тощо), перевірити їх, надати оцінку наявним у них невідповідностям (за їх наявності), аргументам та запереченням щодо цих вимог, з урахуванням чого з'ясувати, **чи є відповідні докази підставою для виникнення у боржника грошового зобов'язання.**

Суд зобов'язаний належним чином дослідити подані стороною докази (у цьому випадку – зроблений кредитором розрахунок заборгованості), перевірити їх, оцінити в сукупності та взаємозв'язку з іншими наявними у справі доказами, а в разі незгоди з ними повністю або частково – зазначити правові аргументи на їх спростування і **навести в рішенні свій розрахунок, що є процесуальним обов'язком суду.**

Розрахунок заборгованості, складений в односторонньому порядку, сам по собі не є первинним документом в розумінні статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», адже не відповідає вимогам, встановленим наведеною нормою для первинних документів. Тому **за відсутності первинних документів він не може вважатися доказом, який підтверджує суму кредиту**, виданого банком позичальнику, суми траншів кредиту, дату, коли саме та яка сума кредитних коштів була повернута позичальником банку за відображенням у ньому періодом, і, **як наслідок, загальну суму боргу** тощо.

Щодо підтвердження розміру вимог кредитора електронними доказами та банківською випискою

Постанова КГС у складі ВС від 23.03.2023 у справі № 910/3105/21

Розрахунок заборгованості **самостійно**, за відсутності первинних документів, не може вважатися доказом, який підтверджує суму видачі банком кредиту позичальнику, суми траншів кредиту, дату коли саме та яка сума кредитних коштів була повернута позичальником банку за відображенням у ньому періодом і як наслідок загальну суму боргу.

Виписки по особовому рахунку (картковому рахунку) **можуть бути належним доказом заборгованості щодо тіла кредиту** за кредитним договором, який суду необхідно оцінити відповідно до вимог процесуального закону при перевірці доводів про реальне виконання кредитного договору.

Наявні в кредитора грошові вимоги до боржника **можуть підтверджуватися електронними доказами** у справі, поданими з урахуванням вимог та правил визначеними ГПК України для подання таких доказів.

Тлумачення статей 73, 77, 96 ГПК України свідчить, що **учасник справи** на обґрунтування своїх вимог і заперечень **має право подати суду електронний доказ в таких формах**: 1) оригінал; 2) електронна копія, засвідчена електронним цифровим підписом; 3) паперова копія, посвідчена в порядку, передбаченому законом.

Записаний на **оптичний диск** (цифровий носій інформації) електронний файл, який скріплено цифровим підписом автора, може бути поданий до суду в якості оригіналу електронного документа, паперова копія якого міститься у справі.

Не є порушенням норм процесуального права **нездійснення дослідження оригіналу електронного доказу за наявності** в матеріалах справи **паперових копій цих доказів** за відсутності обґрунтованих сумнівів у їх відповідності оригіналу.

Щодо оцінки виписки Українського бюро кредитних історій

Постанова КГС у складі ВС від 16.11.2022 у справі № 917/1604/21

Щодо форми подання до суду кредитного звіту як електронного доказу

Кредитний звіт (що є електронним текстовим документом) може подаватися учасником справи до господарського суду у таких формах:

- 1) **у електронній формі в оригіналі** (як електронний документ, що містить обов'язкові реквізити, зокрема електронний підпис або підпис, прирівняний до власноручного підпису відповідно до законодавства);
- 2) **у електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом**, з обов'язковим зазначенням про наявність у цього учасника справи (особи, яка подає такий доказ) або іншої особи оригіналу електронного доказу – кредитного звіту в електронній формі;
- 3) **у паперовій копії, посвідченій в порядку, передбаченому законом**.

Подання до суду учасником справи паперової копії кредитного звіту (як електронного документа/доказу) є можливим:

- 1) **якщо паперова копія кредитного звіту засвідчена згідно вимог Національного стандарту ДСТУ 4163-2020 самим Бюро як особою**, яка сформувала цей звіт та здійснює на своїх серверних станціях, серед іншого, обробку інформації, що складає кредитну історію;
- 2) **без засвідчення учасником** (оскільки стаття 96 ГПК України того не вимагає), який подає паперову копію кредитного звіту, **однак за умови, якщо у такого учасника чи іншої особи наявний оригінал цього електронного доказу** - кредитного звіту, про що він зобов'язаний повідомити суд.

Щодо оцінки виписки Українського бюро кредитних історій

Постанова КГС у складі ВС від 16.11.2022 у справі № 917/1604/21

Щодо належності і допустимості кредитної історії для вирішення питання про відкриття провадження у справі

Самого кредитного звіту недостатньо для підтвердження обставин простроченої заборгованості чи можливості невиконання грошових зобов'язань найближчим часом (загроза неплатоспроможності), оскільки такий звіт хоч і є належним доказом наявності кредитних відносин боржника з кредиторами, однак може містити неповну чи недостовірну інформацію про розмір та структуру заборгованості боржника, в тому числі за основним зобов'язанням.

Зазначеного висновку касаційний суд дійшов з огляду на передбачене частиною п'ятою статті 13 Закону № 2704-IV (Закон України "Про організацію формування та обігу кредитних історій") **право суб'єкта кредитної історії щодо звернення до Бюро з письмовою заявою у разі незгоди з інформацією**, що складає його кредитну історію, за винятком інформації про кредитний бал.

Подання боржником при зверненні до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність **лише кредитного звіту, однак без додавання інших документів** (які стали підставою виникнення грошового зобов'язання у розумінні статті 1 КУзПБ) для належного підтвердження розміру заборгованості цього боржника (в тому числі за основним зобов'язанням), підстав виникнення зобов'язань та строків їх виконання, **є недостатнім для доведення відповідних обставин та, як наслідок, встановлення судом наявності підстав для відкриття провадження у такій справі.**

Водночас, **у випадку подання боржником не засвідченої Бюро паперової копії кредитного звіту** (який є електронним документом/доказом) та **за умов неподання ним оригіналу цього документа у підготовчому засіданні** під час вирішення питання наявності підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, **господарський суд може піддати сумніву відповідний доказ**, що матиме наслідком не прийняття такого доказу до уваги в силу частини п'ятої статті 96 ГПК України під час ухвалення судового рішення.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні статті 1 КУзПБ основної винагороди приватного виконавця

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 916/1456/21

Сплата основної винагороди є обов'язком (зобов'язанням) боржника перед приватним виконавцем, в силу закону охоплюється змістом грошових зобов'язань боржника у процедурі банкрутства, визначених в абзаці п'ятому частини першої статті 1 КУзПБ, і за певних умов може бути вимогою приватного виконавця (кредитора) щодо грошових зобов'язань до боржника (боржника у виконавчому провадженні).

Системне тлумачення абзацу п'ятого частини першої статті 1 КУзПБ та частин першої – сьомої статті 31 Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів", частини першої статті 42, частин першої – другої статті 45, статті 46 Закону України від 02.06.2016 № 1404-VIII "Про виконавче провадження", пункту 19 постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 643 "Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розміри і розмір основної винагороди приватного виконавця" приводить до висновку, що **грошове зобов'язання боржника** як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання **зі сплати основної винагороди приватного виконавця**, обумовлено законодавцем **фактичним стягненням** приватним виконавцем з боржника суми, що підлягає стягненню за виконавчим документом і **виникає у пропорційній сумі до фактично стягнутої у випадку відсутності у боржника коштів на сплату основної винагороди приватного виконавця в межах виконавчого провадження**.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні статті 1 КУзПБ виконавчого збору та витрат виконавчого провадження державного виконавця

Постанова КГС ВС від 19.01.2023 у справі № 918/56/20

Грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання (стаття 1 КУзПБ) зі сплати виконавчого збору, обумовлене **фактичним стягненням з боржника суми боргу** за відповідним виконавчим документом або виконанням (повним/частковим рішенням немайнового характеру), в цьому контексті **право вимоги органу державної виконавчої служби до боржника у справі про банкрутство на суму виконавчого збору виникає** у розмірі 10 % **фактично стягнутої суми** за відповідним виконавчим документом або у визначеному постановою державного виконавця розмірі за умови виконання (повного/часткового) рішення немайнового характеру.

Аналіз положень статей 27, 42, 45 Закону України "Про виконавче провадження" у співвідношенні із положеннями статей 1, 45 КУзПБ свідчить про те, що грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання (стаття 1 КУзПБ) **зі сплати витрат виконавчого провадження** виникає на підставі постанови державного виконавця про визначення/стягнення таких витрат та не залежить від фактичного (повного/часткового) задоволення вимог стягувача за виконавчим документом у зв'язку з виконанням якого такі витрати понесено, отже в цьому контексті **грошові вимоги органу державної виконавчої служби до боржника у справі про банкрутство на суму витрат виконавчого провадження виникають у розмірі визначеному у відповідній постанові державного виконавця** за умови їх належного документального підтвердження кредитором.

Щодо кредитора з дорадчим голосом

Постанова КГС ВС від 21.09.2021 у справі № 911/1862/21

Згідно із частиною першою статті 48 КУзПБ учасниками зборів кредиторів боржника з правом вирішального голосу є конкурсні кредитори, визнані господарським судом у попередньому засіданні та внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів. У зборах кредиторів боржника можуть брати участь із правом дорадчого голосу, зокрема, конкурсні кредитори, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання.

За змістом частин першої, другої статті 123 КУзПБ участь кредиторів у зборах кредиторів, визначення кількості голосів кредиторів з правом вирішального голосу та учасників зборів кредиторів з правом дорадчого голосу здійснюються в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб. Основними завданнями зборів кредиторів у процедурі реструктуризації боргів боржника є: 1) розгляд звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларації про майновий стан боржника; 2) розгляд проекту плану реструктуризації боргів боржника; 3) прийняття рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника або про звернення з клопотанням до господарського суду про перехід до процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Відповідно до частини четвертої статті 122 КУзПБ в ухвалі за результатами попереднього засідання суду, зокрема, зазначаються:

- 1) обов'язок керуючого реструктуризацією провести збори кредиторів, які мають відбутися не пізніше 14 днів з дня постановлення такої ухвали;
- 2) дата засідання господарського суду, яке має відбутися не пізніше 60 днів з дня постановлення такої ухвали, на якому буде розглянуто погоджений кредиторами план реструктуризації боргів або прийнято рішення про перехід до процедури погашення боргів чи про закриття провадження у справі.

Тож наявність у справі про неплатоспроможність конкурсного кредитора лише з правом дорадчого голосу не свідчить про неможливість розгляду плану реструктуризації боргів боржника та здійснення подальшого провадження у справі.

За відсутності у справі про неплатоспроможність конкурсних кредиторів з правом вирішального голосу питання щодо розгляду та затвердження плану реструктуризації боргів боржника підлягає вирішенню конкурсним кредитором з правом дорадчого голосу.

Щодо списання ЄСВ

Постанова КГС ВС від 09.07.2020 у справі № 914/1195/19

Відповідно до визначення поняття єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок) **він є консолідованим страховим внеском**, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Отже, **єдиний внесок за своєю правовою природою є страховим платежем**.

Єдиний внесок **не є за своєю правовою природою податковим платежем**, однак він має спеціально визначений орган стягнення – компетентний податковий орган (статті 1, 8 Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" (далі – ЗУ №2464-УІ в зазначеній редакції).

Частинами сьомою, п'ятнадцятою, шістнадцятою статті 25 ЗУ №2464-УІ передбачено, що **сума недоїмки не підлягає списанню**, зокрема в разі укладення з платником єдиного внеску мирової угоди відповідно до вимог Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", **крім випадків повної ліквідації юридичної особи або смерті фізичної особи, визнання її безвісно відсутньою, недієздатною, оголошення померлою та відсутності осіб**, які відповідно до цього Закону несуть зобов'язання із сплати єдиного внеску; суми штрафів та нарахованої пені, застосованих за порушення порядку та строків нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску, стягуються в тому ж порядку, що і суми недоїмки із сплати єдиного внеску; строк давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів та нарахованої пені не застосовується.

Щодо списання ЄСВ

Постанова КГС ВС від 21.06.2022 у справі № 921/636/20

Аналіз положень статті 1 КУзПБ дає підстави для висновку, що **законодавцем також розмежовано такі грошові зобов'язання боржника як податки, збори (обов'язкових платежів) та страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування.** При цьому, до складу грошових зобов'язань боржника, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, не включаються неустойка (штраф, пеня) та інші фінансові санкції, визначені на дату подання заяви до господарського суду, а також зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, зобов'язання з виплати авторської винагороди, зобов'язання перед засновниками (учасниками) боржника - юридичної особи, що виникли з такої участі. Водночас кредитором є юридична або фізична особа, а також контролюючий орган, уповноважений відповідно до ПК України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень.

Зазначене дає підстави для висновку про те, що хоча законодавцем і визначено контролюючий орган, уповноважений відповідно до ПК України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, однак **положення ПК України не поширюються на відносини щодо порядку сплати, відстрочення чи розстрочення сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, як і відповідальність за порушення такого порядку.**

Такі висновки узгоджуються з правовою позицією Верховного Суду, викладеною у постановках від 09.07.2020 у справі N 914/1195/19, від 27.07.2021 у справі N 911/388/20, від 31.01.2019 у справі N 802/983/18-а.

Верховний Суд звертає увагу, що згідно з частиною шістнадцятою статті 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» строк давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів та нарахованої пені не застосовується.

Відтак, різна правова природа строку давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів та нарахованої пені та строку давності стягнення податкового боргу не дає підстав для висновку щодо можливості застосування строку, передбаченого статтями 101, 102 ПК України, у цьому випадку.

Справи на розгляді судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС у 2023 році

[Справа № 904/2154/22](#) – щодо застосування частини четвертої статті 39 КУзПБ при розгляді заяв різних ініціюючих кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли до різних господарських судів у зв'язку зі зміною місцезнаходження боржника.

[Справа № 910/21981/16](#) – щодо територіальної юрисдикції (підсудності) розгляду скарги на дії (бездіяльність) державного виконавця, пов'язаної з виконанням судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору про звернення стягнення на майно боржника, вирішеного до відкриття провадження у справі про банкрутство.

[Справа № 924/1277/20](#) – щодо застосування частини 2 статті 44 КУзПБ у контексті дії пункту 1–2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення КУзПБ та Закону України "Про внесення зміни до розділу "Прикінцеві та перехідні положення" Кодексу України з процедур банкрутства" № 1944-IX від 14.12.2021 щодо наслідків спливу 170-денного строку розпорядження майном.

[Справа № 904/5743/20](#) – щодо визначення моменту виникнення грошових зобов'язань боржника щодо сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями.

[Справа № 910/23952/15](#) – чи має розмір вимог Банку до майнового поручителя (щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство) відповідати розміру грошових вимог (визнаних судом) кредитора (Банка) до основного боржника (щодо якого порушено провадження у справі про банкрутство) та чи є економічні втрати кредитора, спричинені інфляцією та коливанням валютних курсів, грошовими вимогами, які підлягають включенню в реєстр вимог кредиторів у справі про банкрутство іпотекодавця – майнового поручителя, за умови, якщо розмір вимог того ж кредитора до боржника за основним зобов'язанням вже визначено судом у справі про банкрутство такого боржника за основним зобов'язанням.

[Справа № 908/1957/21](#) – щодо підсудності справ, у яких відповідачами є як ДПС України (центральний орган виконавчої влади), так і її відокремлений підрозділ.

[Справа № 910/20057/16](#) – щодо можливості розгляду в межах справи про банкрутство справи позовного провадження з вимогами до боржника (яка була відкрита раніше справи про банкрутство) з предметом спору щодо звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу такого предмета іпотеки на прилюдних торгах в межах виконавчого провадження.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!